

VCIION

Arbeidsmarkt & Opleidingsfonds
voortgezet onderwijs

Inzet van hbo- en wo-studenten

Nieuwe doelgroepen voor het leraarschap in het voortgezet onderwijs

De komende jaren zal het tekort aan leraren in het voortgezet onderwijs toenemen en zelfs oplopen tot ongeveer 600 fte in 2020. Vooral bij de vreemde talen en de bètavakken zullen veel vacatures zijn. Daarnaast verschilt het tekort per regio, met name in de grotere steden in de Randstad zullen er te weinig leraren zijn. In de stad Utrecht zal het tekort oplopen tot het dubbele van het landelijke gemiddelde.

Met het oog op dit voorspelde lerarentekort heeft Voion de mogelijkheid verkend of andere doelgroepen belangstelling hebben voor een baan in het onderwijs of kunnen worden ingezet als leraar. Het gaat om vier verschillende doelgroepen: onderwijsassistenten, leerlingen, leraren in overschotvakken en hbo- en wo-studenten die geen lerarenopleiding doen. In vier brochures laat Voion zien wat de mogelijkheden zijn van deze doelgroepen. Deze brochures zijn gebaseerd op het rapport 'Nieuwe doelgroepen voor het leraarschap in het voortgezet onderwijs', zie hiervoor de [website van Voion](#). De bedoeling is scholen te inspireren en hun concrete suggesties te geven om via andere wegen te kunnen (blijven) voorzien in kwalitatief goed onderwijs.

Deze brochure beschrijft hoe hbo- en wo-studenten die niet voor een lerarenopleiding hebben gekozen, alsnog kunnen worden geïnteresseerd voor het leraarschap. Er is gekeken wat in de literatuur bekend is over het inzetten van hbo- en wo-studenten en naar praktijkvoorbeelden, waarvan enkele nader zijn bekeken.

Om de studenten voor een baan als leraar te interesseren zijn er de afgelopen jaren uiteenlopende initiatieven genomen, zoals de invoering van de educatieve minor, de stimuleringsregeling voor Persoonlijke Assistenten van de Leraar (PAL) en het project Educatieve CoAssistent (ECA).

Educatieve minor

De educatieve minor is een van de maatregelen uit de Kwaliteitsagenda voor het opleiden van leraren 2008-2011 van het ministerie van OCW. Studenten kunnen binnen hun universitaire vakbachelor een zogeheten educatieve minor volgen. Doel is meer (academische) studenten te laten kennismaken met het onderwijs. De minor bestaat uit theorievakken en een praktijkstage in het voortgezet onderwijs. Studenten die de educatieve minor succesvol hebben doorlopen en voor hun bachelor slagen, krijgen een beperkte tweedegraads bevoegdheid. Daarmee kunnen ze lesgeven in vmbo-tl en de onderbouw van havo/vwo. De educatieve minor is ook na de bachelor te volgen. Alle Nederlandse universiteiten met een lerarenopleiding bieden de minor aan. De schoolvakken en het studieprogramma kunnen per universiteit verschillen.

Hbo bachelor studenten kunnen in hun derde of vierde leerjaar een educatieve minor beroepsonderwijs (voor het vmbo en mbo) volgen. Zij krijgen na afronding geen lesbevoegdheid, maar kunnen een vrijstelling van 30 ECTS (studiepunten) krijgen in een aansluitende éénjarige kopopleiding voor een lesbevoegdheid.

Minor 'Ingenieur en Docent'

.....

De Rode Loper, een samenwerkingsverband van alle scholen in Den Haag, Rijswijk en Voorburg/Leidschendam, en de Haagse Hogeschool hebben de minor 'Ingenieur en docent' opgezet. In deze minor maken bètastudenten kennis met het leraarschap. Studenten lopen tien weken drie dagen per week stage op een middelbare school. Op de overige twee dagen is er een vaste studiedag op de Haagse Hogeschool en ruimte voor zelfstudie.

Bereikt de minor zijn doel en zijn studenten enthousiast gemaakt om leraar bèta/techniek te worden, dan kunnen zij na afronding van hun hbo-opleiding doorstromen naar de lerarenopleiding en hun

eerste of tweedegraads bevoegdheid halen. Daarvoor werkt De Rode Loper samen met onder andere Hogeschool Rotterdam en TU Delft. De Rode Loper vergoedt de opleidingskosten van de leraren en de studenten krijgen een jaar studiefinanciering extra.

Na het behalen van de minor kunnen studenten die leraar willen worden in wiskunde, techniek of natuurkunde een aanvullende minor (minor 2) volgen aan de Hogeschool Utrecht. Deze beperkte minor geldt alleen voor deze drie vakken en besteedt meer aandacht aan vakdidactiek en mentoraat.

Stage op scholen

Werkzaamheden en begeleiding

De activiteiten die minorstudenten en leraren in opleiding (lio's) uitvoeren en de manier waarop de studenten worden begeleid verschillen weinig van elkaar. Ze draaien zo veel mogelijk volledig mee op school. De minorstudenten van de universiteit geven doorgaans lessen in de onderbouw en werken meestal in één sector (vmbo of havo/vwo).

Op scholen worden minorstudenten tijdens hun stage meestal begeleid door een vakleraar, ook wel werkplekbegeleider genoemd. De schoolleider zorgt veelal voor de coördinatie en organisatie, en ondersteunt de vakleraren bij de begeleiding van de studenten. Op sommige scholen is er ook een begeleider-op-school (BOS) die zorgt voor pedagogische en didactische begeleiding.

Begeleiding door werkplekbegeleider

Het Christelijke college De Populier in Den Haag is een opleidingsschool voor studenten van de TU Delft en de lerarenopleiding van de Universiteit Leiden, het ICLON. Op de school worden educatieve minor studenten begeleid door een werkplekbegeleider. Om als werkplekbegeleider studenten goed te kunnen begeleiden, moet de leraar een vakcoach cursus van het ICLON volgen. In deze cursus leert de leraar onder andere observatie- en gesprekstechnieken, feedback

geven, reflectieve coaching en theoretische inzichten te gebruiken.

De schoolopleider is verantwoordelijk voor de plaatsing van studenten, het kiezen en de bijscholing van werkplekbegeleiders en hij of zij ziet toe op hun functioneren. Daarnaast werkt de schoolopleider nauw samen met de begeleiders van de minors van TU Delft en ICLON.

Werken met PALs en ECA's

Universiteit Twente biedt scholen in het voortgezet onderwijs drie verschillende PALs: de reken-, taal- en bètaPAL. Een rekenPAL geeft bijles of huiswerkbegeleiding bij vakken als wiskunde en economie. Een taalPAL helpt bij grammatica of het schrijven van werkstukken. En de bètaPAL biedt vakinhoudelijke ondersteuning bij praktijklessen en het opzetten van practica of geeft bijles. De studenten krijgen van de universiteit ondersteuning met opleiding, training en evaluatie. Studenten die als taalPAL of rekenPAL aan de slag gaan, moeten minimaal een niveautoets rekenen of

taal hebben behaald. Voor de ondersteuning van leerlingen bij bètavakken moet de student een bètastudie volgen. De scholen zelf begeleiden de studenten in hun werkzaamheden. De Universiteit Twente stelt als voorwaarde dat elke 0.3 fte die een student werkt, hij 0.1 fte aan begeleiding van de school ontvangt.

Het St. Michaël College in Zaandam zet ECA's in, die bijles geven, surveilleren en helpen bij practica. Daarnaast gebruiken de leraren de (actuele) kennis en kunde van de studenten bij vakinhoudelijke lessen.

PAL-project en ECA-project

Om studenten te enthousiasmeren voor het leraarschap is in 2009 de stimuleringsregeling voor Persoonlijke Assistenten van de Leraar (PAL) ingevoerd. PALs zijn studenten van hogescholen en universiteiten die als bijbaan taken verrichten voor specifieke vakken op het vmbo, havo en vwo. Zij assisteren de leraren bij de lesvoorbereiding, praktijklessen, huiswerkbegeleiding en practica. De studenten krijgen een tijdelijke aanstelling van vier tot acht uur per week.

Hbo- en wo-studenten die geen lerarenopleiding volgen, kunnen in Amsterdam parttime in het onderwijs aan de slag als Educatieve CoAssistent (ECA). ECA's werken voornamelijk in de bovenbouw van het havo en/of vwo en worden begeleid door een mentor. Ze helpen de leraren onder andere bij de lesvoorbereiding, het geven van instructie, nakijkwerk en het begeleiden van leerlingen. De subsidies voor PALs en ECA's zijn inmiddels stopgezet, maar diverse universiteiten bieden nog PALs aan en verschillende scholen werken nog met ECA's.

Opbrengsten

Hoeveel studenten er zijn doorgestroomd naar een eerstegraads of tweedegraads lerarenopleiding en hoeveel leraren de minoren hebben opgeleverd, is niet bekend. Wel zijn er verschillende opbrengsten, zo blijkt uit eerder evaluatieonderzoek en interviews met leraren/begeleiders. Op verschillende niveaus zijn opbrengsten te onderscheiden.

Op het niveau van studenten

Educatieve minor

- Studenten van zowel de universitaire educatieve minor als van de hbo minor beroepsonderwijs zijn positief. Ze krijgen dankzij de minor een beter beeld van het leraarschap en waarderen de praktische ervaring die ze met het lesgeven opdoen. In evaluaties geeft de meerderheid van de studenten aan dat de minor hen goed voorbereid op een baan als leraar.

PAL en ECA

- Studenten hebben als PAL en ECA een betaalde bijbaan, doen ervaring op met werken in het onderwijs en krijgen zo een goed beeld van het leraarschap.

Op het niveau van leraren

De studenten inspireren de leraren met hun actuele vakkennis, nieuwe ideeën en methoden. Leraren kunnen daarmee hun lesinhoud verrijken. De begeleiding van de minorstudenten stimuleert leraren ook om te reflecteren op hun eigen werkwijze.

Educatieve minor

- De inzet van educatieve minorstudenten levert de leraren geen extra tijd op. Ze zijn eerder (extra) tijd kwijt aan de begeleiding van de studenten en ervaren deze als intensief. De stage is maar kort en studenten kunnen niet zelfstandig voor de klas. Maar leraren zeggen dat het plezier dat ze uit de begeleiding halen, opweegt tegen de extra tijd.

PAL en ECA

- De inzet van ECA's vermindert de werkdruk van leraren aanvankelijk niet omdat ze de studenten eerst moeten inwerken. Als de studenten langer blijven, vermindert de werkdruk van leraren wel. Vooral als studenten de begeleiding van een groepje of individuele leerlingen op zich nemen.

Op het niveau van scholen

Educatieve minor

- De scholen in het voortgezet onderwijs zijn positief over beide minoren. De educatieve minor trekt studenten die vóór de minor geen carrière in het onderwijs ambieerden, maar na afloop wel die ambitie hebben.
 - In een evaluatie van de educatieve minor aan de universiteit geeft rond een kwart van de studenten aan na de minor te willen doorstromen naar een eerstegraads lerarenopleiding en na de masteropleiding willen werken als leraar. Het aantal studenten dat na de bachelor wil doorstromen naar een tweedegraads lerarenopleiding neemt toe van 14 procent voor de educatieve minor naar 41 procent na afloop van de minor.
 - De studenten die de educatieve minor beroepsonderwijs hebben gevolgd, willen volgens hogescholen na het behalen van hun bachelor vaak eerst werkervaring opdoen in het bedrijfsleven, voordat zij doorstromen naar het onderwijs. De minor leidt dus niet direct tot meer leraren.
- De universitaire educatieve minor lijkt vooral succesvol als voorbereiding op de educatieve master. Bij een aantal scholen is er namelijk twijfel over hoe volledig 'startbekwaam' studenten na afronding van de minor en bachelor zijn. De studenten zijn over het algemeen gemotiveerd en vakinhoudelijk sterk, maar hun onderwijservaring is te kort om ze al als leraar in te zetten. Vooral op pedagogisch-didactisch vlak hebben de studenten nog veel te leren. De scholen moedigen de studenten daarom aan de educatieve master te halen.

PAL en ECA

- Studenten die als PAL of ECA ondersteunende taken verrichten, dragen bij aan de onderwijsontwikkeling binnen de scholen. De meerderheid van de directies vindt dat deze 'jonge mensen' in de klas zorgen voor aantrekkelijkere lessen. Ook is er meer individuele aandacht mogelijk voor de leerlingen, hierdoor kan er meer worden gedifferentieerd.
- Door hun ervaring als PAL of ECA is een deel van de studenten een educatieve minor of lerarenopleiding gaan doen of gaat een aantal zich oriënteren op de lerarenopleiding. Het uiteindelijke resultaat van het PAL-project en ECA-project is niet geëvalueerd.

Schooldirecties zijn wel positief over de studenten en zien hen graag terugkomen als leraar. Een vijfde van de bevroegde directies heeft de studenten al een functie

binnen de school aangeboden. Iets meer dan de helft zou de student als leraar in dienst nemen als deze een bevoegdheid haalt. Een kwart van de directies heeft de student een aanstelling in het vooruitzicht gesteld, mits zij hun bevoegdheid halen.

Aandachtspunten

Uit het onderzoek naar zowel de educatieve minoren als PAL en ECA komt een aantal aandachtspunten naar voren:

- Om de minorstudenten goed in te kunnen zetten is goede organisatorische en inhoudelijke afstemming met hogescholen en universiteiten nodig, onder andere voor de beoordeling en de afstemming van het programma. Door met een aantal scholen een netwerk te vormen kan dit efficiënt plaatsvinden. De informatie-uitwisseling en communicatie verdienen veel aandacht. Zorg ervoor dat de communicatie zo veel mogelijk rechtstreeks tussen de school en de universiteit/hogeschool plaatsvindt en niet via de minor student.
- De vakleraar speelt een belangrijke rol in de begeleiding van de minorstudent. Deze moet daarvoor worden gefaciliteerd in tijd en waar nodig opleiding. Daarnaast moet binnen de school duidelijk zijn wie welke verantwoordelijkheid draagt voor de begeleiding.
- Voor goede begeleiding van een PAL of ECA kan een vaste begeleider in de vakgroep worden aangewezen die de werkzaamheden aanstuurt en de tijd neemt om de student wegwijs te maken in de school. Ook na de opstartfase is het belangrijk om de studenten te blijven begeleiden.
- Zorg voor een goede leeromgeving voor de studenten, zodat ze zich verder kunnen ontwikkelen en genoeg lesuren kunnen maken. Besteed hierbij voldoende aandacht aan de ontwikkeling van hun pedagogisch-didactische vaardigheden.
- Betrek de studenten zo veel mogelijk bij de school. Benader hen als collega's en laat ze bijvoorbeeld meedoen met scholing en/of training.
- Voer met PALs en ECA's gesprekken over het volgen van een educatieve minor of halen van een lesbevoegdheid. Mogelijk kan de school hun perspectief bieden, met bijvoorbeeld een gegarandeerde aanstelling bij het behalen van een bevoegdheid.

Voor een literatuuropgave verwijzen we u naar het rapport '[Nieuwe doelgroepen voor het leraarschap in het voortgezet onderwijs](#)'

www.voion.nl

Voion, het Arbeidsmarkt & Opleidingsfonds voor het voortgezet onderwijs, zet zich in om samen met scholen vraagstukken op te lossen op het gebied van arbeidsmarkt, mobiliteit, professionalisering en veilig, gezond en vitaal werken. Voion ondersteunt schoolbesturen, directies, P&O'ers, mr'en, arbocoördinatoren, maar ook docenten, oop'ers en sociale partners. Voion ontsluit kennis, doet onderzoek, ontwikkelt nieuwe instrumenten en adviseert en begeleidt scholen in (pilot)projecten. Ook initieert en faciliteert Voion netwerken op verschillende niveaus, publiceert good practices en biedt trainingen aan. Voion werkt voor en samen met werkgevers en werknemers in het voortgezet onderwijs, en wordt bestuurd door de sociale partners in het voortgezet onderwijs.

AOB

CNV
ONDERWIJS

FOU

FNV

VO
RAAD

VOION
Arbeidsmarkt & Opleidingsfonds
voortgezet onderwijs

VOION • POSTBUS 556 • 2501 CN DEN HAAG • TEL: 070 - 376 5756 • E-MAIL: INFO@VOION.NL

VOI7765